

Digital Libraries à la Carte 2009 – Tilburgin kesäkoulussa

Posted on 24.9.2009 by

Pauli Assinen, Arja Lappalainen, Marja Moisio ja Anne Uusitalo osallistuivat 27.7.-5.8.2009 Hollannissa, Tilburgin yliopistossa järjestettyyn 10 päiväiseen kansainväliseen kesäkouluun “[Digital Libraries à la Carte 2009](#)”.

Kesäkoulun järjestäjänä toimii yliopiston kirjaston ja IT palveluiden yhteyteen perustettu yritys Ticer (Tilburg Innovation Centre for Electronic Resources).

Ticerin kesäkoulu on järjestetty vuosittain ensimmäisen v.1996 pidetyn seminaarin jälkeen. Kesäkoulun ohjelman runkona on kaikkina vuosina ollut teknisen kehityksen ja digitaalisten aineistojen käyttöönnoton erilaiset vaikutukset, haasteet ja ratkaisut kirjastoissa.

Saapumispäivänä maanantaina 27.7.2009 ohjelmassa oli illastaminen ja tutustuminen muihin paikalle saapuneisiin kurssilaisiin. Moni kurssilainen osallistui vain osaan kurssin tarjonnasta, mutta meille neljälle tarjoutui mahdollisuus osallistua kesäkoulun ohjelmaan kokonaisuudessaan. Kymmenen päivän aikana osallistujia oli yhteensä 88, joiden joukossa oli kirjastonjohtajia, kirjastonhoitajia, IT- ja tietoasiantuntijoita, julkaisualan edustajia sekä tutkijoita. Kaukaisimmat osallistujat olivat Australiasta ja Uudesta-Seelannista, valtaosa kuitenkin Hollannista ja muista Keski-Euroopan maista. Suomesta kurssilaisia oli lisäksi Eduskunnan kirjastosta ja Helsingin kauppakorkeakoulun kirjastosta.

Varsinainen kurssiohjelma ajoittui seitsemälle päivälle. Kurssipäivät alkoivat aamuisin klo 8.45. Päivän aikana kuultiin keskimäärin neljä tuntia esitystä, joiden jälkeen oli varattu puoli tuntia aikaa keskustelulle. Lounas- ja kahvitaukojen aikaan oli mahdollista osallistua tiiviimpiin keskusteluryhmiin (Snacks à la Carte), joissa keskityttiin pohtimaan jotain yksittäistä kesäkoulun teemoihin sopivaa aihetta. Päivät päättyivät 17.45, jonka jälkeen vielä illastettiin ja keskusteltiin yhdessä muutaman tunnin ajan. Kullekin päivälle oli oma teemansa, joissa tarkasteltiin digitaalisen kirjaston haasteita ja mahdollisuuksia eri näkökulmista.

28.7.2009 Strategic Developments and Library Management

Päivän teemana olivat erilaiset ulkopuoliset muutokset, strateginen kehittäminen ja kirjaston johtaminen. Päivän avauspuheenvuorossa **John Palfrey** (Harvard Law School) totesi, että 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneitä sukupolvea voidaan pitää jo syntyperäisinä digitaalisen aikakauden kansalaisina. Uusin teknologia ja taidot ovat heidän hallussaan tavalla, joka haastaa kaikki korkeamman opetuksen oppimisyksiköt ja erityisesti tieteelliset kirjastot.

Annu Jauhiainen kertoi Kansalliskirjaston näkökulmasta suomalaisesta kirjastoyhteistyöstä, työnjaosta ja palvelujen ulkoistamisesta sekä siitä mitä erilaisissa ratkaisuissa pitää ottaa huomioon. Amos Lakos on tehnyt uraauurtavaa työtä kehittäessään mallia näyttöön perustuvaan kirjaston johtamiseen (evidence-based library management), jossa oleellista on tiedon kerääminen, analysointi ja käyttö päätöksenteon tukena.

Irmgard Bomers (National Library of the Netherlands) sai päättää päivän esityksellään tieteellisten kirjastojen markkinoinnista. Yllättävää kyllä hän puhui ”kirjasto”-brändin puolesta, koska kadunmieheltä kysyttäessä 9/10 ajattelee ”digitaalisen kirjaston” olevan yhtä kuin google. Puhuttaessa kirjastosta siihen liitetään vahvoja mielikuvia: maailmanlaajuinen tunnettuus ja maine, laatu ja luotettavuus.

Birte Christensen totesi yhteenvedossaan päivän teemoista esille nousseiksi yhteistyön, kokeilemisen tärkeyden, turvallisuusasiat internetissä, luottamusksymykset yhteistyössä ja kysymyksen kirjastojen tarjoamasta lisäarvosta asiakkailleen.

29.-30.7.2009 Change – Making it Happen in Your Library ja Tomorrow’s Library Leaders

Ensimmäisenä päivänä tarkasteltiin muutosta yleisemmin. Mistä voidaan päätellä, onko muutos tarpeen ja onko se aina tarpeen? Millaisin keinoin mennään, johdetaan ja johdatetaan kohti muutosta?

Tomorrow’s Library Leaders –moduulissa johtaminen ja johtajuus olivat vielä tarkemman analysoinnin kohteena, kun mietittiin mitä ominaisuuksia, taitoja ja työkaluja johtajat tarvitsevat. Vaikka aiheita käsiteltiin yleisellä tasolla, päästiin todellisia työelämän tilanteita pohtimaan ryhmätöissä, joita tehtiin molempina päivinä. Molempina päivinä kuultiin myös tapausselostus (case) päivän aiheesta 1) **Deborah Shorley**/ The University of Sussex Library: A suitable case for treatment 2) **Birte Christensen-Dalsgaard**/ My journey from specialist to leader.

31.7.2009 Integrated Search Solutions Towards Catalogue 2.0

Integroituja hakuratkaisuja kehitetään ja parannellaan niin, että ne voisivat toimia entistä paremmin osana digitaalista ympäristöä. Kirjastojärjestelmä pyritään integroimaan muihin tarjolla oleviin digitaalisiin sisältöihin ja palveluihin. Päivän esityksissä esiteltiin yleisemmin tällaisten ratkaisujen tausta-arkkitehtuuria sekä näihin haasteisiin jo vastanneita hakujärjestelmiä.

Tuote-esittelyssä mukana olivat eXtensible catalog, Primo, Summa ja VUfind.

3.8.2009 Institutional Repositories – Preservation and Advocacy

Open Access (OA) on muodostunut pysyväksi, vakiintuneeksi osaksi tutkijoiden kommunikointia. Tätä on edistänyt useiden tutkimusrahoittajien ja yliopistojen vaatimus, että niiden rahoittamasta tutkimuksesta kirjoitetuttujen artikkelien täytyy olla avoimesti saatavilla digitaalisen arkiston kautta. On myös tähdennetty, että tutkimuksen ja tieteellisten tulosten tehokas ja laaja levittäminen on välttämätöntä kaikelle korkeimmalle opetukselle ja sivistykselle. OA ei ole enää vaihtoehtoinen julkaisutapa vaan kilpailutekijä.

Marcel Ras ja **Marijke Dewaerheijt** (National Library of the Netherlands) pohtivat erilaisia säilytysmalleja, niiden etuja ja haittoja sekä instituutioiden roolia ja niiden vastuuta digitaalisten kokoelmien pitkäaikaissäilytyksessä. Miten pitäisi hoitaa varastointi, metadata ja tiedon uusintaminen? Hollannissa 14 yliopistoa on perustanut DARE-konsortion (Digital Academic Repositories). Tämän konsortion tavoitteena on ratkaista juuri näitä kysymyksiä.

Luennoilla käsiteltiin myös OA :n vaikutusta viittauslukuihin ja esiteltiin aihetta käsitteleviä tutkimuksia. Niiden mukaan OA-artikkelit saavat merkittävästi enemmän viittauksia. Kuitenkin viittaututkimuksissa on vaikea tutkia syy-, seuraus- ja vaikutussuhteita. Keskustelu asiasta jatkuu edelleen.

Alma Swan (Key Perspectives Ltd, Truru, UK) esitti yleiskatsauksen OA :n esilletuontiin ja vakiinnuttamiseen sekä kertoi esimerkkien avulla, mitkä menetelmät ovat osoittautuneet hyväiksi lisäämään OA :n kannatusta. Hän tarkasteli myös OA :n ongelmia ja esitti hyödyllisen listan asioista, joihin tieteellisten kirjastojen kannattaa kiinnittää huomiota tässä yhteydessä.

4.8.2009 Libraries and Research Data – Embracing New Content

Kun tutkimusdata on sähköisessä muodossa ja avoimesti saatavilla, sen uudelleenkäyttö lisääntyy. Tutkimusdatan tallentamista arkistoihin pidetään uutena aiheena kirjastoille. Tärkeää on datan elinkaaren käsittely, tiedon siirrettävyys, käsiteltävyys eri järjestelmissä ja tiedon muoto. Kirjastojen rooli on perinteisten kirjastotaitojen käyttäminen uusilla alueilla eli tiedon oikeellisuudesta huolehtiminen, metadatan suojeleminen, tiedon löytäminen ja esille tuominen, tietoyhteydet, linkit, poikkitieteellisyyden edistäminen sekä tiedon ”hoitaminen” (curation).

Ken Millerin (University of Essex, UK Data Archive) luento käsitteli tutkimusdatan säilyttämisen ja arkistoinnin kysymyksiä sekä julkaisijoiden, tutkimusrahoittajien ja yliopistojen aloitteellisuutta (millaisia projekteja yliopistojen pitäisi käynnistää) ja roolikysymyksiä näissä asioissa. Digitaalisen säilyttämisen päämäärä on oikeellistetun, autentikoidun datan tarkka tuottaminen ja toisintaminen. Luennoilla esiteltiin monenlaisia ja teknisiin yksityiskohtiin meneviä kaavioita, joissa hahmoteltiin erilaisia datan sähköiseen siirtämiseen ja käsittelyyn liittyviä tekniikoita ja toimijoita. Eräs mielenkiintoinen ja haasteellinen ongelma on ”dataan viittaaminen”. Erotukseksi tavanomaisesta hyperlinkistä tässä tarkoitetaan pysyvää linkkiä johonkin tiettyyn tietoon.

Stephen Pinfield (University of Nottingham) korosti työnkulkujen tukemista aineistojen elinkaaren hallinnassa ja piti keskeisinä haasteina prosessin toimijoiden vastuiden selkeyttämistä, IPR-kysymyksiä ja metadatan hallintaa. Hän esitti myös kustannusten vertailun vaikeuden aineistojen hallinnan yhteistyössä, kun nykyisiä kustannuksia ei ole, niin vertailu tapahtuu eri vaihtoehtojen (oma järjestelmä / yhteinen järjestelmä) oletettujen tulevien kustannusten pohjalta. Tällöin voidaan esittää valittavalla järjestelmällä saavutettavaa kustannussäästöä. **Micah Altman** (Harvard University) tarkasteli OA-tietojen hyödyntämisen merkitystä kahdesta näkökulmasta: 1) Tieto on avain demokratiaan ja 2) Tiedon saatavuus on avain tieteeseen, tieteellisen yhteistyön ydin.

5.8.2009 Libraries and Collaborative Research Communities

Kirjastot ovat jo vuosien ajan vakiinnuttaneet asemaansa osana virtuaalisia oppimisympäristöjä. Virtuaaliset tutkimusympäristöt (VRE, Virtual reaseach environments) tarjoavat uusia tehtäviä ja mahdollisuuksia kirjastoille. Virtuaaliyhteisöille on ominaista yhteistyö ja se, että ne yhteistyössään käyttävät Internet-pohjaisia työkaluja kuten blogeja, wikejä, skypeä ja lukuisia muita web-sivustoja ja -palveluita.

Yhteistyön suunnitelmallisuus on tärkeää, sillä se selkiyttää eri osapuolten vastuut, roolit ja työnkulut. Yhteistyön kuvaamisessa voidaan käyttää sosio-teknistä käsitelmää, joka huomio eri toimijat (tutkijat, kirjastonhoitajat, tiedonhallinnan asiantuntijat) ja tekniset työvälineet.

EthicShare (<https://www.ethicshare.org/>) ja HarvestChoice (<http://www.harvestchoice.org/>) ovat esimerkkejä tutkimuksen ja tutkijoiden virtuaaliyhteisöistä. Minnesotan yliopiston kirjasto on ollut mukana näissä hankkeissa vaikuttaen mm. aineistojen käytettävyyteen. Virtuaaliset tutkimusympäristöt tarjoavat myös uusia yhteistyömahdollisuuksia kirjastoille, kirjastonhoitajille / tietoasiantuntijoille ja tutkimusryhmille. Kirjasto ei ole ainoastaan tutkimustyön lopputuotteen, julkaisun sijoituspaikka vaan kirjastolla pitäisi olla aktiivinen rooli tutkimuksen eri vaiheissa. Uudet tehtävät vaativat uusia taitoja. Miten pitää ammatitaitoa yllä? Kirjastot voivat olla monilla tavoin mukana VRE:n kehittämisessä (esim. Web 2.0, käytettävyys) ja harjaannuttaa eri osapuolia sen käyttöön.

Aldo de Moor (CommunitySense) kehotti keskittymään enemmän käyttötilanteisiin kuin työvälineisiin, koska kirjastonhoitajat ovat asiantuntijoita sosio-teknisten systeemien hallinnassa. Palveluja tulisi rakentaa tämän osaamisen pohjalta.

1.8.2009 Vapaapäivä

Vapaan viikonlopun lauantaiksi järjestimme omaa ohjelmaa. Viikin kolmikko kävi tutustumassa 1,5 tunnin junamatkan päässä olevan Amsterdamin nähtävyyksiin, mm. uuteen yleiseen kirjastoon. Tutustumisen arvoinen uusi kirjasto sijaitsee rautatieaseman läheisyydessä ja on avoinna kaikkina viikonpäivinä kello 10-22. Pauli nautti upeista pyöräilyreiteistä ja kävi kääntymässä Poppelin kylässä Belgian puolella. Sunnuntaina vieraanvaraiset isäntämme veivät meidät kiertoajelulle, jonka aikana tutustuimme mm. Kröller-Müllerin taidemuseoon <http://www.kmm.nl/> sekä Apeldoornin kaupungissa sijaitsevaan Het Loo kuninkaalliseen palatsiin.

Kirjoittajat

Pauli Assinen

Tietojärjestelmäpäällikkö

Kirjastopalvelujen koordinointiyksikkö

Arja Lappalainen

Tietoasiantuntija

Viikin tiedekirjasto

Marja Moisio

Apulaiskirjastonjohtaja

Viikin tiedekirjasto

Anne Uusitalo

Tietoasiantuntija

Viikin tiedekirjasto

Kuva

Marja Moisio

Apulaiskirjastonjohtaja

Viikin tiedekirjasto